

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	2
Glæde for hele folket	4
Min barndoms jul o. 1850	5
Som jeg husker min barndoms jul	6
Om at give sig tid	7
Kirkehøjgård på Lolland	8
Den indre bonde	10
Julegaveidéer	12
Sæby Kirke	13
Gravøl - krigen i Solbjerg	14
Nyt fra kredsene	15
Glæden ved at synge	16

Tidsskrift for
 Dansk Slægtsgaardsforening
 December - Januar 1998/99
 Nr. 337 - 57. årgang

*Sct. Mariæ Kirke i Sæby.
 Se omtalen side 13.*

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

Slægtsgaardsarkivets Web-adresse:
www.slaegtsgaardsforeningen.dk
E-mail:

Kasserer og sekretær:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
Postgiro nr. 8 08 31 42.

Ejendoms konsulenter:

Anders Frederiksen,
Søndertoften 17, 9500 Hobro,
tlf. 98 51 17 07, fax 98 51 17 06.

Michael Munthe Fog,
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse,
tlf. 58 65 74 44, fax 58 56 74 45.

Hovedbestyrelsen:

Formand:

Gårdejer Carl Martin Christensen,
»Kaaregaard«, Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby,
tlf. 64 85 11 74

Næstformand:

Gårdejer A.C. Winther Hansen,
»Trillbakkegård«,
Korsbjergvej 3 b, Grydsted,
9240 Nibe, tlf./fax, 98 35 16 03
(Formand: Bladudvalget
og Himmerlandskreds)

Gårdejer Esben Saksager,
Lindager 6, Poulstrup,
9760 Vrå, tlf. 98 98 85 68
(Formand: Vendsysselkreds)

*(Ovsnævnte tre udgør
hovedbestyrelsens
forretningsudvalg.)*

Gårdejer Vagn Mathiasen,
»Solgaard«, Toeltvej 4, Langerød,
3480 Fredensborg, tlf. 49 19 38 37
(Formand: Nordsjællandskreds)

Gårdejer Poul Ancher Hansen,
»Stensebygaard«, Stensebyvej 23,
3730 Nexø, tlf. 56 48 84 60
(Formand: Bornholms Amt)

Gårdejer Arne Højland,
Bakkekræget 3, 4270 Høng,
tlf. 58 85 28 41
(Formand: Vestsjællands Amt)

Gårdejer Christian Lang Pedersen,
Lønninggaard,
Stevnsvej 142, 4671 Strøby,
tlf. 56 57 70 11
(Formand: Sjælland-Syd)

Gårdejer Jens Peter Hansen,
»Skovgaard«,
Ty-Hastrupvej 10 B, 4690 Haslev,
tlf. 56 38 12 67

Proprietær Jens Peder Skov Jensen,
»Hobygården«, Hobyvej 37,
4983 Dannemare,
tlf./fax, 54 94 41 63
(Formand: Udvalget for økonomiske
og landbrugsmæssige sager og
Lolland-Falster afd.)

Gårdejer Poul Mahler,
»Egbo«
Sandager Kirkevej 30, Sandager,
5610 Assens, tlf. 64 79 10 20
(Formand: Fynskreds)

Gårdejer Elise Jensen,
»Højtoftgård«, Gammelby 40,
6100 Haderslev, tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Gårdejer H.C. Clausen,
Rosenvvej 69
Ullerup, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 46 12 86
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Ernst Plagborg,
Lindevej 4, 7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribe Amt)

Gårdejer Else Christa Bollerup Nielsen,
Skrumtsager Hovedgaard,
Skrumtsagervej 1, Sønder Bork,
6893 Hemmet, tlf. 75 28 00 12

Gårdejer Mads Andersen,
Skårupvej 4, Hanning, 6900 Skjern,
tlf. 97 36 20 74
(Formand: Ringkøbing Amt)

Gårdejer Oluf Føns Knudsen,
Ribevej 88, Ødsted, 7100 Vejle,
tlf. 75 86 50 29
(Formand: Vejle Amt)

Knud Høstgaard Møller,
»Nitrupgaard«, Nitrupvej 1,
Balling, 7860 Spøttrup
tlf. 97 56 40 71

Henry Slemming,
Hammelevvej 18, Hammelev,
8500 Grenå
tlf. 86 32 01 99
(Formand: Arkivudvalg)

Gårdejer Jens Skytte,
»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax, 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Gårdejer Niels Thyboe
Kirkemosegård
Hastrupvej 3, 8981 Spentrup
tlf. 86 47 70 29
(Formand: Århus Amt)

Proprietær Frants Wetche
»Hvanstrup«
Hornumvej 95
9640 Farsø, tlf. 98 66 30 01

Formanden skriver:

Det er anden søndag i advent. Sneen flyger og vinden tuder. Det er lige blevet lyst, og aviserne er ikke kommet.

Det giver anledning til refleksioner over året, der er gået. Rent klimatisk har det været lidt besværligt med den megen nedbør.

Høsten blev noget vanskelig og omkostningskrævende, men endte med en rimelig god avl. Roerne var ved at drukne, og mange er først bjerget på frost sidst i november. Vi har leveret de sidste roer i de første dage af december, men der ligger store stakke og venter på at blive fragtet til fabrikkerne.

Når det hele er forbi omkring nytår, skal det nok vise sig, at der har været en meget stor roehøst. Det våde vejr har givet problemer med majs og kartofler, men jeg tror, det meste er bjerget nu.

Klimatiske udsving skal vi ikke klage over, når vi har valgt landbruget som levevej, så det tager vi i stiv arm.

Svineproducenten har problemer med priserne, og hvis det fortsætter længe endnu, er der nogle der bukker under. Det er dybt tragisk, for dem, der bliver ramt, men desværre også en del af dette, at være selvstændig. Efter de sidste meldinger, skulle vi være i bund nu, og det skulle være på vej op igen.

Godt for det.

Erhvervet fik en positiv overraskelse, da der i forbindelse med finanslovsforliget blev lagt loft over grundskyld på produktionsjord, gældende for de kommende to år.

Det er en glædelig og nødvendig gestus over for landbruget, men netop den toårige aftale betyder, at der fortsat skal lægges pres på det politiske system, for at fastholde dette loft.

Vi nærmer os julen, og når det er hvidt derude, kan vi bedre komme i den gode julestemning. Med julepynt i huset, julelys i træet i haven og kalenderlys på køkkenbordet, så ved vi, at julen kommer. Julen bringer julefred og juleglæde, familiesammenkomster og ro i sindet.

Sådan har vi det her og i vor familie, som trofast besøger os juledag.

Jeg håber og tror, at alle vore medlemmer føler det samme for den tilstuedende jul.

På dette sted ønsker jeg alle vore medlemmer en glædelig jul.

Med tak for stor opbakning til Dansk Slægtgårdsfore-

Slægtsgaardsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16
(onsdag kl. 11-15), fax 86 48 41 82

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Aage Kirkegaard,
Bøgevej 8, Assentoft, 8900 Randers,
tlf. 86 49 53 49

Ulrich Alster Klug
Smedetofte 32, 2. tv.
2400 København NV,
tlf. 38 33 19 12

Else-Margrethe Ransy,
Udbygade 19, 2200 København N,
tlf. 35 37 73 22 kl. 18-21
(fortrinsvis folketællinger)

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf. 58 58 40 16. Fax 58 58 41 06.

*Nr. 338 udkommer omkring
20. februar 1999.
Stof til dette nummer skal være hos
redaktøren inden d. 20. januar 1999.*

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

*Tryk: Korsør Bogtryk ApS
4220 Korsør, tlf. 58 37 79 43
Fax 58 37 36 35*

ning i det forløbne år, sender jeg også ønsket om et godt nytår. Det går til alle vore medlemmer, vore aktive lokalbestyrelser og ikke mindst den hovedbestyrelse, som er min direkte kontakt til vore medlemmer, og vore medarbejdere, der alle yder en stor indsats til gavn for den forening, som vi holder af.

Det moderne elektroniske net har holdt sit indtog, også i vor forening, og vi er nu med på nettet, altså Internettet, både som forening og med vort arkiv. Jeg er der ikke endnu, men jeg er sikker på, at jeg og mange af vore medlemmer i løbet af de næste år vil surfe på nettet.

Det vi alle troede var for ungdommen, skal nok vise sig at være for alle, og en kendsgerning er det, at den informationsmængde, der er til rådighed, vil kunne være til gavn og glæde for os alle.

Endnu engang et ønske om en glædelig jul og et godt nytår til alle, der læser dette, også Jer på »nettet«.

Kate og Carl Martin Christensen
Kåregård 2. søndag i advent.

PS. Nu kom aviserne.

90 års fødselsdag og 20 års jubilæum

Den 4. januar fylder arkivar Else-Margrethe Ransy 90 år og samtidig kan hun se tilbage på 20 års samvittighedsfuldt arbejde for Dansk Slægtsgårdsarkiv.

I mange år var Else-Margrethe Ransy ansat på Dansk Folkemindesamling, hvor hun bl.a. bearbejdede dobbeltmorderen Ole Pedersen Kollerøds fortælling om sit liv, som han nedskrev i fængslet. Det blev et stort værk med titlen »Ole Pedersen Kollerød - Min historie«.

Fru Ransy blev ansat på Slægtsgårdsarkivet i en urolig tid, hvor arkivet måtte flytte et par gange. Men efter nogle år, kom Dansk Slægtsgårdsarkiv til Landbrugsmuseet i Ringsted, og arkivet i Ringsted blev fru Ransys arkiv. Her blev alt lagt i orden og alt lagt på plads. Forespørgsler besvaret og folketællingsundersøgelserne gennemført.

Da Landbrugsmuseet i Ringsted blev sagt op på Klostergården, måtte arkivet søge nye lokaler, og dem fandt man på Djursland. Afstanden fra København til Ringsted havde været overkommelig, men afstanden til Djursland var urealistisk, så fru Ransy ophørte som arkivets daglige leder, men fortsatte med de arkivstudier, der ligger til grund for de folketællingsundersøgelserne, som nye medlemmer af Slægtsgårdsforeningen modtager.

Dansk Slægtsgårdsforening ønsker hjertelig tillykke med de 90 år og takker for 20 års uegennyttig arbejdsindsats for Dansk Slægtsgårdsarkiv.

OGN.

Tak

Jeg vil gerne her ved årets slutning forsøge at give udtryk for min taknemmelighed over at Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse udnævnte mig til æresmedlem på min 70 års fødselsdag!

At det glædede mig så meget har nok sammenhæng med, at netop i Slægtsgårdsforeningen har jeg gennem mange år haft utrolig mange gode oplevelser og fået mange gode venner, samt truffet en række personligheder, hvis meninger jeg sætter højt og nok også har påvirket mig i årenes løb!

Så tak til alle, der glædede mig den 17. april.

Glædelig jul og godt nytår og på gensyn til årsmødet i det nordjyske til sommer.

Peder Møller Frifelt.

ÅRSMØDET 1999

Dansk Slægtsgårdsforenings årsmøde afholdes 29. - 30. maj i Sæby Søbad i Vendsyssel.

Vendsysselkredsen, som har indbudt til årsmødet har skaffet nogle meget komfortable rammer for mødet, tilmed i en behagelig prisklasse.

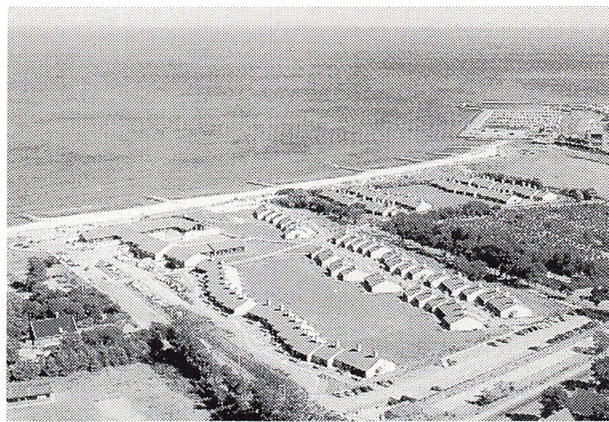
Sæby Søbad har mange feriehus, og vi indkvarteres i disse huse. Formiddagskaffen og gårdbesøget før årsmødet, aftenfesten og søndagsudflugten er tilrettelagt, og der bliver meget at se på.

Fortur

Den første fortur til årsmøde, var i 1989, da det også var i Vendsyssel. I år tilbydes en bustur fredag den 28. maj med opsamling på Sjælland, Fyn og Østjylland (opsamlingssteder placeres efter tilmeldingerne).

Undervejs i det jyske vil vi nyde en beskeden frokost, besøge en gammel slægtsgård og spise til aften på Sæby Søbad.

Fredag aften ser vi Sæbygård, hvor hovedbygningen bliver åbnet for os.

Sæby Søbad i Vendsyssel.

Glæde for hele folket

Af sognepræst Gitte Rasmussen, Sorterup.

Der er to personer, der optræder side om side i Det nye Testamente: Johannes Døberen og Jesus. De var i familie med hinanden og blev født nøjagtig med et halvt års mellemrum. De døde begge i 30-årsalderen, da de blev henrettet. Den ene blev halshugget, den anden korsfæstet. Deres liv lignede på mange måder hinanden. De var begge prædikanter, der samlede store skarer af tilhørere omkring sig. Vi kan se, at der har været en vis konkurrence mellem deres tilhængere, men mellem de to indbyrdes var der ingen konkurrence. Som Johannes selv udtrykker det: »Han (Jesus) skal vokse, men jeg blive mindre«.

Johannes Døberen voksede op og blev en rigtig kameluldsprædikant. Ikke alene gik han rundt i kameluld i ørkenen, men det forholdt sig også med varmen i budskabet, han bragte, som med varmen fra kameluld. Så længe man er i kulden varmer det, men så snart man kommer ind i varmen kradser det. Johannes var alvorrens advokat. Han tordnede om, at øksen allerede lå ved træets rod, og at hvert træ, der ikke bar god frugt skulle hugges om og kastes i ilden. Der var hverken nåde, barmhjertighed eller glæde i hans forkyndelse.

Jesus var på mange måder hans diamentrale modsætning. Hvor Johannes stod for alvor, bekymring og dundertale, stod Jesus for munterhed, ubekymrethed og glæde. Det var nogle ganske andre toner Jesus spillede end dem, Johannes spillede. Jesus siger et sted om deres forhold: " Johannes kom og sang klagesang, men I græd ikke. Menneskesønnen kom og spillede på fløjte, men I lo ikke."

Klagesang og fløjtespil. Alvor og glæde!

Johannes Døberen måtte vige pladsen. Som et opvarmingsorkester, der spiller inden den egentlige koncert begynder, trådte Johannes frem på scenen og spillede, indtil Kristus kom, derefter var hans rolle udspillet. Og det har den været siden, når det drejer sig om kristendommen. Den kendsgerning er værd at holde fast i, også her i denne søde juletid, hvor der jævnligt dukker løftede pegefingre op, der vil påminde os om, hvor vi retteligt bør fejre højtiden.

For nogle år siden var der nogle mennsker, der op mod jul, indrykkede en annonce i avisen, hvor der stod »Al

opmærksomhed i anledning af min forestående fødselsdag frabedes venligst.

Jesus Kristus«.

Folkene bag annoncen har tydeligvis været bekymret eller forarget over, at julen er blevet så verdslig, som den er. Tilsyneladende er der ingen eller i hvert fald kun få, der tænker over, hvorfor vi egentlig fejrer jul. Det hele går op i gaver, pynt, mad og drikke. Som én skrev i et læserbrev: »Hvad har julemanden med vores jul at gøre? Denne latterlige, småfede, kønsløse mand, der vader rundt med sit albinoskæg i sin grinagtige røde dragt og udråber sit imponerende og tankevækkende budskab: Ho, ho, ho, ho! Hvad i alverden har han med den kristne jul at gøre? Hvis man forestiller sig adventstiden som en vej, Jesus skal komme ind ad, så er denne vej faktisk blokeret i øjeblikket. Det er næsten umuligt for Jesus at bane sig vej, fordi små røde nisser, fede julemænd og dynger af gaver, bjerge af mad og forløren julestemning totalt har afskåret Guds søn i at nå frem«. (Kr. D. december 1997.)

Det lyder ret alvorligt, omtrent som Johannes Døberen kunne have sagt det, men spørgsmålet er, om vi behøver at være så bekymrede på evangeliets vegne. Vi kan vel lige så godt se i øjnene, at julen med alle dens forberedelser af den ene eller anden art, der hører til, er kommet for at blive, og vi gør derfor klogt i at samle vort sind om det væsentlige, nemlig at selve evangeliet ikke lader sig anfægte af den almindelige ståhej omkring julen. Gud skal nok bane sig vej til os, uanset hvilke forhindringer, vi kan finde på at stille op.

I evangeliet til 1. søndag i advent (2. tekstrække) kan vi høre om, hvordan nogle mennesker i Nazarets synagoge blev ophidsede over Jesu prædiken. Ja, de blev faktisk så oprørte, at de forsøgte at slå ham ihel. Men -skriver Lukas - Jesus banede sig vej midt imellem dem og gik. Når Jesus nu kunne bane sig vej midt imellem den flok rasende mennesker, der ønskede at slå ham ihjel, så er det vel også muligt for ham at verfe et par små røde nisser og nogle halvfede julemænd til side.

Glæden, der skulle være for hele folket lader sig ikke slå ud, hverken af julemænd eller dommedagsprofeter.

Gitte Rasmussen.

Færøerne

Årets slægtsgårdsrejse bliver til Færøerne i dagene 23. - 27. juli, som omtalt i nr. 336 side 16.

Forhåndsinteressen har været god.

Udførligt program for den indholdsrige tur fås ved henvendelse til bladets redaktør. (Adresse side 2).

Min barndoms jul o. 1850

Forfatteren Zakarias Nielsen (1844 - 1923) fortæller i bogen "Minder og spredte træk" om sin barndoms jul. Han skrev :

Det er juleaftensdag, henimod aften. Jeg står ved gavlen af vort stuehus og ser ud over de store, hvide marker og enge. Et let rosenfarvet lys ligger over sneen, hvide glasagtige duske af rimfrost hænger på markens stilke.

Fra Stillinge kirkeklokker bølger tiltagende og hændende klange ned over højderne på »Lindholms« mark og når mit øre som lange, fjerntklingende sangtoner. Hvor er naturen dog stille! Det er, som alt ligger med tilbageholdt åndedræt og venter.

Jeg går om ved udhusets gavl og ser ud over byen. Huse og gårde står i et skær af højtidelig forventning, folk færdes ovre på gaden, nikker glade til hinanden, køerne, der drives til kæret, tager sig anderledes ud end ellers, synes jeg, alt er anderledes, tryllebundet i glæde, i dulgt spænding. Nu tændes der lys nede hos hjulmanden. Mit hjerte bæver: Juleaften!

Jeg går ind i stuen. En stor, ren dug ligger over bordet, min moder farer fra spisekammeret ud i køkkenet, min fader går langsomt frem og tilbage på gulvet, rygende på sin lange pipe. Ilden buldrer i ovnen, en lille tynd ildstribes ses i den utætte sammenføjning ved dens ene hjørne. En af mine søstre kommer ind med lys, sætter tallerkener på bordet og bringer derefter saltmadsfadet, sennep og rødbeder. Langsomt træder Svendsen og karlen ind, begge nybarberede, vandkæmmede og hægede.

»Godaften, og glædelig fest!« hilser de.

»Tak, i lige måde!« svarer min fader.

Alle tre sætter sig og tier længe.

Nu bliver der sat et lys på hver ende af bordet og et på dets midte.

Å, hvad er det dog der udspænder mit hjerte så underligt, næsten smertefuldt

»Ja, så i Jesu navn«, siger fader og sætter sig ved bordenden. Vi andre sætter os på vore pladser, griber kniv og gaffel og går løs på medisterpølserne og grisetæerne.

Talen falder livligere og livligere. Niels Landsgrav sidder hele tiden og skæver efter brændevinskaraffen, der er hans kæreste ven på jorden. Efter et lille ophold i spisningen bliver der midt på bordet sat et fad dampende risengrød, overdrysset med sukker og kanel og med et stort firkantet smørhul med sirligt udløbende hjørner.

Efter grøden kommer tredje ret: et fad dampende klipfisk med smør, sennep og kartofler.

Som al denne juleaftensmad smager!

Mætte indtil overmål lægger Svendsen og karlen sig tilbage og tørrer smørret af mundvigene.

»Tak for mad!« byder vi alle og rækker i aften min fader og moder hånden.

Så kommer salmebøgerne frem, og min fader synger for, lidt rystende, og med mange underlige løb:

»O, Jesu vor forsoner ....«

Derefter spiller vi kort om pebernødder, drikker kaffe, spiller lotteri og spiser kvældsnavdver. Jeg går ud og ser op på den tavse stjernebue og folder mine hænder. Nu fødes Jesus, nu i denne stund. Stjernerne tindrer med tusinde milde julehilsener, medens byen ligger tavsdømmende som et lille fredlyst Bethlehem.

*Det er, som med klokker der ringer
i luften over vor by,*

*det er, som det synger og klinger
fra liflige harper i sky.*

*Se op! Det er englenes skarer,
der tilbyder glæde enhver.*

Og tusinde arner svarer :

"Vi trænger til glæden her!"

Så åbner vi højt vore døre

og bøjer os hver især,

og glæden bliver des større,

jo mindre vi alle er.

Kun der, hvor barnlighedsluen

sig spejler i alles blik,

kun der er en sangbund i stuen

for englenes julemusik.

Var året for mange en kæde

af lønlige savn og brist,

det slutter dog nu med glæde,

Gud gemte det bedste til sidst.

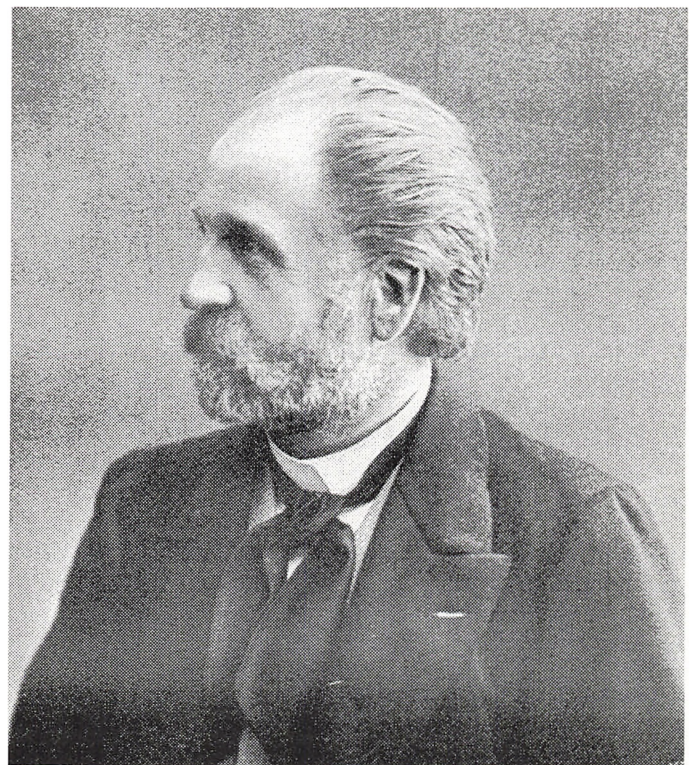
Fra himlen velsignelser drypper

til sal og fattigste skjul.

Men har du i hjertet en krybbe,

så får du den bedste jul.

Zakarias Nielsen

Forfatteren Zakarias Nielsen (1844 - 1923).

Som jeg husker min barndoms jul

Dansk Slægtsgårdsforenings næstformand

A. C. Winther Hansen fortæller :

Her omkring Nibe var det en tradition, at den sidste søndag før jul skulle byboerne og landboerne gøre julegaveindkøb. Den dag var det først at forretningsvinduene var pyntet til jul. Det var praktisk for vi børn stod ude på gaden og så på de pyntede vinduer, medens vore forældre købte vore gaver.

Der var et sted i Nibe, hvor alle skulle hen for at se vinduespyntningen. Det var hos mine to mostre. De ejede en hatteforretning kombineret med en systue. Hvad angik vinduespyntning kendte deres fantasi næsten ingen grænser, der blev skabt et fantastisk nisselandskab.

Den sidste uge inden jul blev alle vogne og maskiner sat ind i laden, fordi gammel overtro ville vide, at hvis nissen satte sig på nogle af dem julenat, ville man opleve uheld så snart de blev taget i brug. Ud over det med overtroen var arbejdet med gårddriften nok den samme, som over det ganske land. Der var tradition for, at der skulle være roer, halm og korn nok til hele julen og helt til efter Hellige tre Konger. Hele julen skulle der kun malkes, fordres og muges ud, imellem fodringstiderne var der fritid, og den blev brugt til læsning i de varme stuer, for om julen var der fyret op i hele stuehuset, det var der normalt ikke resten af året, der skulle spares. Kun når der kom gæster blev der fyret, jeg husker stadig, hvor indelukket det kunne lugte, når varmen bredte sig i stuerne, men det var det samme andre steder, hvor vi kom.

Jeg husker julen begyndte den 23. december »Lillejuleaften«, den aften fik vi risengrød, som var kogt i en stor gryde, for der skulle være grød tilbage, for ellers kunne der ikke laves ris a la mande, som skulle være dessert juleaften.

Når aftensmaden var fortærret, var vi kommet til den helt store badedag. Der var tændt op under gruekedlen i bryggerset, og det store trækar sat ind. (Samme kar blev brugt til vask samt skoldning af slagtegrisen). Vi

blev vasket i en bestemt rækkefølge. Først var der vi børn, når vi var vaskede skulle alle have rigtig kaffe uden tilsætning, hertil blev der serveret julesmåkager.

Derefter blev det vor far's tur til at krybe i karet, og derefter karlen og så min mor, for tilsidst pigen, Om det var det samme vand kan jeg ikke huske, men det kan jeg dårligt tro. Min mor satte strenge retningslinier for god hygiejne. Det husker jeg tydelig, når mine hænder, nakke og mine ører skulle godtages. Uha!

Juletræet blev pyntet og der blev pyntet op i stuerne med kravlenisser, julehjerter og der blev sat grangrene bag alle billederne på væggene, men alt dette skete først efter at vi børn var lagt i seng. Det var spændende, når vi om morgenen stod op. Der var bare det med juletræet, det måtte vi ikke se før juleaften.

Juleaftensdag begyndte med, at der blev fodret helt færdig om morgenen, så fik vi kaffe og et par halve stykker mad. Derefter gik mandfolkene ud i lade og stald for at feje alt helt rent. Når det var udført var klokken omkring halvtolv, og der blev serveret frokost, som bestod af kogt hvidtøl, kold, kogt flæsk, medisterpølse og sylteflæsk med rødbeder, varme frikadeller ned stuvet hvidkål, ribbensteg med rødkål og flere slags hjemmelavet pålæg.

Brødet, vi spist til, var hjemmebagt »kowringer«, et sig-

tebrød, der var formet som en kæmpe bolle, det blev skåret i skiver fra oven, således at der blev store runde skiver.

Denne frokostmenu blev serveret hele julen og nytåret med - helt til efter Hellig tre Konger.

Juleaften var menuen gåsesteg og ris al la mande.

Gåsen var blevet kørt ned til bageren i Nibe først på dagen for at blive stegt, for så at blive hentet hjem igen lige før aftenmalkningen, transporten var med hestevogn. Inden man forlod stalden juleaften og nytårsaften var det skik, at alle dyrene skulle fodres med hø, alle andre dage i året var det sidste foder altid halm.

Efter julemiddagen, når mor tog opvasken, steg spændingen til store højder, for vi børn havde ikke set træet pyntet. Jeg husker at min far var lidt lusket. Han satte vat i nøglehullet, mens han tændte tændte lysene på træet, for vi måtte først se træet, når døren blev lukket op og lysene var tændte. Jeg husker også fra dengang, at træet var pyntet med små dannebrogsglaser. Det var nok en stille demonstration mod den tyske værnemagt. Jeg nød synet af både træet og de pakker, som lå under. Dengang var det mest bløde pakker (brugsting), men dejligt var det.

Juleaften sluttede med at vi sang »Dejlig er jorden«. Den sang brugte mine forældre som afslutning ved alle de fester, der blev holdt her på gården.

Juledags aften var den helt store aften i hele julen, for da lånte min farmor vores stuehus, for at samle hele min fars familie. Vi var mange fætre og kusiner, så der var højt humør, også fordi det var »Stafansaften« (St. Stefans). Netop denne aften var det skik og brug her på egnen, at karle og piger gik sammen fra gård til gård for at prøve om de kunne liste ind for at gemme vandkedel og kaffekande. Det var vældigt grinagtigt, især når nogle af mine onkler indfangede vore naboers karle og piger. De aftener står som noget af det sjoveste i mine erindringer fra dengang.

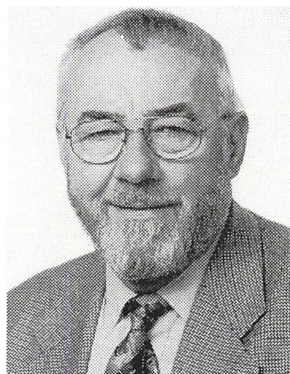
Hellig tre Kongersaften var den sidste festaften, julen var nu overstået, den aften fik vi altid dejlig festmiddag, og aftenen sluttede med at de sidste lysrester på juletræet fik lov at brænde ned mens vi sang »Vær velkommen Herrens år«.

Med denne beretning fra min barndoms jul vil Ellen og jeg takke for året, der svandt med ønsket om et godt og lykkebringende nytår til alle foreningens medlemmer.

Vi håber, at vi må møde mange af Jer til årsmødet i Sæby den 29. og 30. maj 1999.

Vendssyssekredsen har tilrettelagt et meget fint program.

A. C. Winther Hansen.

Om at give sig tid

Af sognepræst

Marianne Østergård Petersen,
Søndre Bork.

I bogen »Den lille Prins« fortæller forfatteren Antoine de Saint-Exupéry om den lille prins, der drager ud for at finde det, der er det væsentligste i verden. På sin vej møder han bl.a. en købmand: » - Goddag, sagde den lille prins.

- Goddag, sagde købmanden.

Det var en købmand, der solgte vidunderpiller, som var i stand til at stille tørst. Man tager én om ugen, og så føler man ikke mere trang til at drikke.

- Hvorfor sælger du dem? spurgte den lille prins.

- Det er kolossalt tidsbesparende, sagde købmanden. Vi har haft eksperter til at regne det ud. Man sparer treoghalvtreds minutter om ugen.

- Og hvad bruger man så de treoghalvtreds minutter til?

- Til hvad der passer en ....

- Ja, hvis det var mig, der havde treoghalvtreds minutter til min rådighed, svarede den lille prins, så vil jeg bruge dem i fred og ro at vandre til en kilde.«

Roen, den gode, langsomme tid og evnen til opmærksomhed lider en krank skæbne i vores tid og del af verden.

Indtil nu har det været »fint« at have travlt. En overbroderet kalender har været ensbetydende med, at man var betydningsfuld, - ja, nærmest uundværlig. Og ingen tvivl om det. Ethvert menneske er uundværligt, men vores sande uundværlighed står der intet om i nogen kalender.

Gode hjælpemidler i alle afskygninger er blevet udviklet, så vi kan spare kræfter og tid på de daglige pligter. Vi vil så gerne spare tid.

Vi opdeler vores liv i arbejdstid og fritid - og vi skulle nu have mere fritid til rådighed end menneskene nogensinde har haft.

Det paradoksale er, at vi samtidig opfører os, som om tiden er vores værste fjende.

Vi gør alt, hvad vi kan, for at få den til at gå. Hvis man ikke kan præsentere en lang liste over fritidsaktiviteter - helst de kropslige - er man nærmest sær. Hvis man ikke kan præsentere et pinligt rengjort og veludstyret hjem, er man uordentlig. Og så videre og så videre. Vi stiller enorme krav.

Men egentlig ville vi gerne have mere tid. Mon ikke det drejer sig om at give sig tid?

Tid til at tænke, tid til at lytte, tid til at tale med et andet menneske, tid til at læse en historie - enten for sig selv eller for den, som ikke selv kan læse, tid til at gå i kirke og synge og lade sig tale til af himlens og jordens skaber.

Og så vil det vise sig, at tiden får vi dybest set givet. Den skal - og den kan - ikke spares. Vi får den foræret kvit og frit hver dag til deling med hinanden.

Kirkebjergård på Lolland

Når man besøger Karen og Thorkild Balle på Kirkebjergård, er man straks klar over, at man er på en gammel slægtsgård. I entreen hænger billeder af de sidste tre generationer på gården. Historien er omfattende, og det første man bemærker, når man kommer ind i dagligstuen er et skab fyldt med meget fine fund af flint fra såvel jægerstenalder som bondestenalder, som generationerne har samlet på gårdens marker.

Kirkebjergård har navn efter en oldtidshøj nær gården - Kirkebjerg, der er bygget over en dobbelt jættestue.

Sagnet fortæller, at kirken skulle have ligget på højen ved siden af gården, men troldene rev hver nat ned, hvad man om dagen havde bygget op, og flyttede det. Til sidst bøjede man sig for troldenes vilje og byggede kirken, hvor den ligger i dag.

Kirkebjergård lå i landsbyen Udstolpe, Slemminge sogn, Musse herred. Samtidig med udskiftningen i 1790'erne, hvor gården blev flyttet ud på marken syd for landsbyen, ses gårdens navn brugt første gang. Udstolpe hed

tidligere Ugestrup, og under det navn findes den i matriklen af 1682.

I 1796 overtog Peder Jensen Balle arvefæstet på Kirkebjergård, der senere skulle få matr. nr. 2 af Udstolpe. Han var født i 1746, og før overtagelsen af gården var han skovfoged i Hegningen.

Han var gift med Sidsel Mortensdatter (1751-1808), og de fik børnene: Bodil (f. 1772), Jens (f. 1778), Morten (f. 1781), Lars (f. 1784), Maren (f. 1787), Rasmus (f. 1790) og Peder (f. 1793).

Sønnen Jens Balle overtog Kirkebjergårds drift efter faderens død i 1811. Hans kone Karen Pedersdatter (1779-1841) var fra nabolandsbyen Slemminge. De fik børnene: Rasmus (f. 1810), Hans (f. 1813), Peder (f. 1817) og Karen (f. 1819).

I 1843 fulgte sønnen Rasmus Jensen Balle, som tredje generation. Han døde i 1860 og enke - Bodil Olsdatter (1820-1903) frikøbte gården i 1872 af grevskabet Hardenberg-Reventlow (Nu: Krengerup gods). De havde børnene: Jens (f. 1842), Sidsel (f. 1845), Peder (f. 1848), Niels (f. 1852), Jørgen (f. 1856) og Hans (f. 1858).

*Kirkebjergård, som tegneren
Ellen Valentin ser den.*

Kirkhøjgård før ombygningen. Stuehuset er opført i 1912.

Jens Rasmussen Balle arvede gården i 1881, og efter hans død i 1899 sad enken Karen Hansen (1851-1920) med Kirkhøjgård til 1912.

De fik først tvillinger, der døde, og derefter sønnen Hans Peter (f. 1883) og datteren Bolette (f. 1886).

Hans Peter Rasmussen Balle overtog hjemmet i 1912 og året efter købte han en gård i Slemminge, og senere en tredje ejendom, som delvist blev lagt under Kirkhøjgård.

H. P. Balle var sognerådsmedlem i mange år og i 25 år var han sognerådsformand (1925-1937 og 1942-1950). Han bestred naturligt utallige tillidshverv i lokalsamfundet.

H. P. Balle var konservativ lokalpolitiker og han karakteriseredes som en ægte konservativ, der forsvarede individualismen.

Barnebarnet Steen Balle har udgivet bogen »En sognerådsformand i Slemminge - hvordan var min farfar ?«

I denne bog citeres datter Gudrun Larsen: »Jeg ved ikke om det er tilfældigt, at han hjemme blandt gårdens arbejdere ofte får betegnelsen som værende en mild arbejdsgiver. At karlene næsten måtte gøre hvad de vil, men når det gælder sognets og foreningernes interesser virker han mere hård og selvbestemmende. At han var en del af Kirkhøjgård og derfor intet kunne miste, hvorimod han som politiker skulle kæmpe for noget og derfor mere skulle bruge sin magt.«

Omkring 1930 var gården tilliggende 53 ha og gårdens besætning bestod af 32 malkekøer, 1 tyr og 18 ungdyr af rød dansk malke race. Der var 7 arbejdsheste, to

søer, men der leveres 150 slagterisvin om året. Der var 3 får og 150 høns.

H. P. Balle var gift med Astrid Nielsen (1892-1876), datter af lærer Hans Nielsen i Slemminge. De fik børnene: Erik (f. 1918), Gudrun (f. 1920), Herdis (f. 1920), Thorkild (f. 1923) og Ruth (f. 1930).

H. P. Balle døde i 1958 og sønnen Thorkild Balle overtog Kirkhøjgård. Han er gift med Karen f. Søndergaard fra Dalum ved Odense og de havde i 10 år haft en gård ved Tommerup, da de flyttede til slægtsgården på Loland. De har sønnerne: Jørn, Steen og Erik.

I den gamle kostald stod 26 køer og tilsvarende opdræt. Endvidere var der 10 søer, hvis grise fodredes op. Fra 1960 til 1975 byggede Thorkild Balle den gamle gårds avlsbygninger om, så den er rammen om en moderne produktionsgård.

I 1978 fik Erik Balle halvpert i Kirkhøjgård, og sammen med sin kone og børn bor de på en ejendom, som er lagt under Kirkhøjgård.

Til Kirkhøjgård hører 63 ha. 15 ha dyrkes med sukkerroer, 9 ha er med engrapgræs og 4½ ha hvidkløver.

Der er stadig besætning på Kirkhøjgård. 40 malkekøer og tilsvarende opdræt. 10 søer og grisene opdrættes.

Køerne passes af en fodermester, grisene passes af Thorkild Balle og Erik Balle tager sig af markdriften.

Thorkild Balle har nogle gange udstillet køer på Dyrskuet i Roskilde og det har resulteret i en ærespræmie.

Den indre bonde

Hvor er friheden, og hvor er ansvarligheden.

Af forfatter Bjarne Ejaas.

Min forældregeneration, de gamle husmændsfolk og bønder findes snart ikke mere.

Dette er en ganske naturligt konstatering for et menneske i min alder, men samtidig forsvinder et kulturgrundlag som til dags dato har været grundlaget for vor nordiske måde at bygge samfund på, i en stræben efter at udbygge folkeoplysning og folkestyre - og sagt i al beskedenhed er vi vel stolte af vore demokratiske traditioner, stolte af resultatet af vore bestræbelser, trods partipolitisk kævl, tillidsbrud med videre.

Vi skal værne om værdierne!

Dansk folkestyre har dybe rødder i bondekulturen. Vi har været og er stadig et landbrugsland, en bondekultur, selvom nogle af os skal generationer tilbage, før køernes drøvtyggen og lærkernes sang fylder vore sanser, men glæden ved jord, dyr, planter og livet, der trives og gror, sidder dybt i rygmarven og synger stadig i blodet, hvis vi giver os tid til at lytte, tid til fordybelse, tid til en indre dialog.

Hvor gik friheden hen?

De små familiebrug og bøndergårde forsvinder - bliver købt af naboen for at gøre hans stordrift endnu større. Den epoke med de kulturværdier, vort demokratiske samfund hviler på, er ved at være en saga blot. De frie liberale landmænd tilpasser sig tidens krav og skal nu spørge på højere sted, om de må (og hvornår) gøde og tilså deres marker.

Dernæst skal de danske bønder kontrolleres af en hær af kontrollanter, masser af skemaer og - tro det eller ej - en satellit er bureaukratiets vågne øje!

Hvis frihed og selvstændighed stikker næsen frem, vil »magten« vide besked og kan tage passende forholdsregler i brug.

Når melodien til dansen om gulvkalven spilles.

Tiden er inde til en dialog i landbruget - ja, i samfundet i det hele taget - om, hvad det er, vi vil.

Vil vi stadig tilpasse os udviklingen?

Tilpasse os tidens krav, bureaukratiets krav, økonomiens krav eller skal vi overveje at stille almene menneskelige krav?

Alle er enige om, at det er en ulykke, at de mange landbrugsbedrifter nedlægges. Men vi forholder os mærkværdigt passive i handling over for den lidet ønskværdi-

ge afvikling og uden at tale om, at det kun er økonomien, der tæller.

Som mennesker må andre værdier også spille en rolle for os, men vi har i iveren for at tilpasse os det, vi kalder udviklingen, glemt, at der er andre krav end tidens. At udviklingen også er at sikre nye generationer en fremtid på rentable gårde. For det er stadig muligt at drive et »familiebrug« med en fornuftig økologi og økonomi! Ofte endda med et højere dækningsbidrag end på stordriften.

Se hinanden i øjnene ...

Det er på tide, vi beskæftiger os med, hvordan vi sikrer fremtiden, for den frie bonde. Det er på tide, vi tør se hinanden i øjnene og spørge, om det er rigtigt at lade bureaukraterne bestemme, at der kun skal være 10.000 - 15.000 landbrug i Danmark. Om storbonden i sin iver for at tilpasse sig »tidens krav« om at blive endnu større skal tvinge prisen op på naboejendommen til et niveau, hvor den unge landmandsfamilie, hvis livsdrøm er en »bæredygtig« gård, forlængst burde have sagt fra.

Vi (jeg) må stille krav om, at de næste generationer sikres et levebrød i landbruget. Jeg ved, at der er en bevidsthed om de kulturværdier, der ellers går tabt. Og jeg ved, det gør ondt i mange mennesker at se den frihed og det ansvarlige sammenhold, der lagde grunden til foreningslivet og andelsbevægelsen, forsvinde. Jeg ser det i folks øjne, at jeg har bevæget dem - rørt ved »den indre bonde«, når jeg skriver digte om den udvikling, vi er ofre for, befinder os i, og som gør, at der bliver længe og længere mellem landmænd, der synes bedre om naboen end om naboens jord.

Plougilde

Plove som træer -
de vokser ikke -
ikke ind i himmelen.

Danmark for folket:
borger og bonde.

De fleste landmænd
er sendt ud
af erhvervet.

Men ploven bliver større.
Traktoren bliver større.
Produktionen bliver større.
Giftsprøjtten bliver større.
Marken bliver større.
Afstanden til naboen bliver større.
Stalden bliver større.
Gylletanken bliver større.
Angsten for terminen bliver større.

Tiden til familien bliver mindre.
Omsorgen til dyrene bliver mindre.
Antallet af bedrifter bliver mindre.
Bøndernes antal bliver mindre.
Bøndernes politiske indflydelse bliver mindre.

Lyden af fællesskab og leg
på gårdene i Danmarks land
er mindre.

Godt at stavnsbåndet huskes.
Godt der er små plove tilbage.
Godt der er små husmænd og bønder tilbage.
Godt at ploven og Guds træer
ikke vokser ind i himmelen.

Godt at ploven blev for stor
og tung til både borger
og bonde
at trække.

Jylland kunne jo deles
på langs?

Godt der er nye veje
at gå.

Godt bonden fik frihed
til at løfte vort samfund.

Godt Danmark IKKE
er fri
for bønder endnu.

Digtet er skrevet i anledning af afsløringen af Bent Sørensens skulptur Plovskær (ca. 6 meter høj) i forbindelse med festligholdelsen af 200 året for Stavnsbåndets ophævelse 20. juni 1988.
Fra samlingen: Visse ord.

Ordformidleren!

Jeg er ikke skabende
ikke forkyndende -
lille skabagtige jeg
er dog værdig
i min formidling
af det skabte:
ORD.

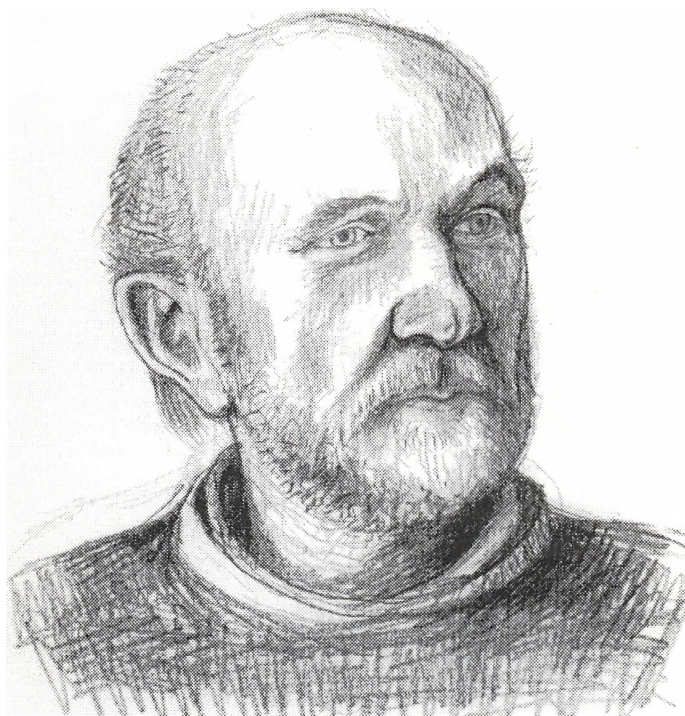
Jeg er fundet
rundet
af jord - hav
og himmel.

Oh fryd
fundet værdig
troværdig
af og for visdommen
og mit selv.

Jeg vedstår igen
mine ædle følelser
alle

mine følelser:
Videnskab i nutidssprog
er
foragt for Visdomsbog!

Dette digt af Bjarne Ejaas er inspireret af Johannes-evangeliets første linier: I begyndelsen var Ordet. Ordet var hos Gud. Ordet var Gud.
Fra samlingen: Visse ord.

Bjarne Ejaas tegnet af Hans Erik Skovbjerg.
Bjarne Ejaas er forfatter, konsulent for Den almennyttige Andelskasse, tidligere økologisk landmand og håndværker; han bor Vollerupevej 83, 9760 Vrå.
For Bjarne Ejaas, der er vendelbo med foden på den jord, der fostrede flertallet af de landskendte bondeoprør, kan det ikke være anderledes, tiden råber på et oprør.
Han har udgivet digtsamlingerne :
Visse ord - vendsysselske bondedigte anno 1991.
Se - Lyset holder ud. På tro og love.

Julegaveidéer

Steen Steensen

Problemet med de intellektuelle

176 sider.

158 kr.

Forlaget Abildgaard og Brødsgaard.

Lektor Steen Steensen, Ranum har netop udsendt sin nyeste debatbog, hvor han tager fat på et følsomt emne, nemlig problemet med de intellektuelle.

Først afgrænses de intellektuelle som klasse. Magt-overtagelsen beskrives. Klassens ideologiske kampmidler drøftes i den forbindelse ret grundigt. Det boglige borgerskab marcherer under tre ideologiske faner, nemlig uddannelsesideologien, socialideologien og naturideologien.

De lange teoretiske uddannelser danner grundlaget for magten, men det er i embedet, at autoriteten udøves.

Bogens folk ser gerne markedskræfterne skiftet ud med embedskræfterne. Socialideologien giver en god samvittighed, men den giver også embeder. Samme tale

fremføres om naturideologien. Mild sagt ser forfatteren med kritiske øjne på økologismen. Problemet med de intellektuelle har ikke mindst med denne sag at bestille. Det boglige borgerskab er ikke en material producerende klasse. Til gengæld behersker de intellektuelle politik og stat. Ad den vej gøres det muligt at overføre værdier fra landets varemæssige fremstilling.

I hvilken udstrækning er der tale om udbytning?

Hvordan ser bytteforholdet ud?

Er det muligt at løse problemet med de intellektuelle?

Denne problemstilling analyseres i bogens afsluttende kapitel.

»Problemet med de intellektuelle« er trods sin titel let tilgængelig, og bør læses af enhver, der interesserer sig for den moderne stats indretning, og hvilke kræfter der påvirker den udvikling.

Mennesker der tænker over samfundsspørgsmål har her et godt forslag til læsestof til juledagene.

Ruth Gunnarsen

Vore gamle kalenderdage

- tro, overtro, fest og højtid
i svundne tider

144 sider.

168 kr.

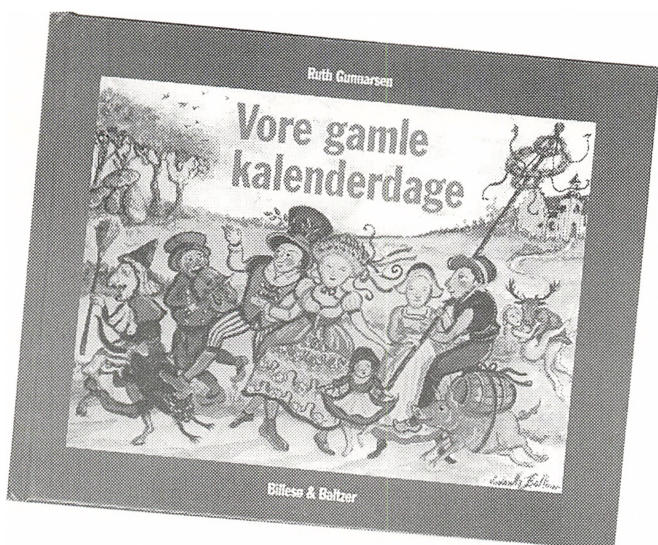
Billesø & Baltzer Bogforlagene.

Bogen beskriver uge for uge hele året igennem, hvorledes livet blev levet, samt hvordan avlen blev tilrettelagt i det gamle danske bondesamfund med slægtsgården som bærende element.

Det er således i første række en nostalgisk og informativ bog, der sagtens kan læses i ét stræk, og samtidig er det en årskalendar, der kan benyttes som et praktisk opslagsværk og inspirationskilde.

»Vore gamle kaldenderdage« koncentrerer sig helt om livet på landet på vore tip-tip-oldeforældres tid, og foruden de mange informationer om årets og livets gang

rummer bogen en række kapitler om familiens liv og højtider i svundne dage.

Forfatteren er en kendt foredragsholder over bogens emner, og hun mener, at interessen for fortiden bl.a. affødes af den stressede og industriprægede livsstil, der også har trængt sig ind i landbruget indenfor de sidste generationer.

Bogen har også et afsnit om familiens højtider i gamle dage og om traditioner fra fødsel til død.

Bogen er illustreret af Ludmilla Balfour.

OGN.

Jens og Anna Jensens Fond

udlåner penge til unge landmænds etablering af selvstændigt landbrug, både ved familiehandel og ved køb på det frie marked.

Ansøgninger kan fremsendes løbende og bliver behandlet på halvårlige møder.

Fonden yder også legater til unge landmænd under uddannelse.

Legat er enten på 5.000 kr. eller 10.000 kr. Legaterne skal primært anvendes til studierejser i udlandet.

Ansøgning kan fremsendes hvert år inden udgangen af april måned, og vil blive behandlet i maj/juni måned.

Henvendelse til:

Carl Martin Christensen,
Kaaregaard, Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

Sæby Kirke

Årsmødeudflugten indledes i Sct. Mariæ eller Vor Frue kirke i Sæby.

Den blev opført som en beskeden sognekirke, men efter at Børglumbispen o. 1460 grundlagde Mariested Kloster, blev sognekirken ombygget til klosterkirke og blev sydfløjen i klosteret, der blev skænket til Karmelitterordenen.

Kirken har meget interessante kalkmalerier fra tre perioder. Ældst er billederne på nordvæggen. De er malet på den gamle sognekirkes væg, før kirken fik nye og højere hvælvinger. Det er motiver fra gamle og nye testamente. Dernæst følger i de tre østligste hvælv billeder fra kirkens første tid som klosterkirke, her fortælles historien om Joakim og Anna (Jomfru Marias forældre). I kappefligene er blomsterbægre, hvori der er brystbilleder af 24 navngivne karmelitterbrødre (munke) fra forskellige nationer. Navn, fødested og grad er skrevet ved

hver enkelt. Yngst er billederne i sydkapellet fra o. 1520 med ranker og våbenskjolde for Børglumbisperne Niles Stygge Rosenkrantz og Stygge Krumpen samt pave Leo den Niendes våben.

Karmelitterordenen var meget marialogiske, dvs. de lagde næsten mere vægt på moderen end på sønnen. Dette fremgår også af altertavlen fra 1520. Den er et af landets smukkeste eksempler på den forfinede sengotik, der i den sidste katolske tid kom ind i landet. Hovedmotivet er Jomfru Maria med Jesusbarnet omgivet af engle. Maria står på en gren af Jesu stamtræ, der udgår fra den forneden liggende Isai og snor sig op langs feltets sider med billeder af kong Davids slægt. (Se Esajas 11,1-10 - lektien til anden søndag i advent: »Der skyder en kvist af Esajs stub, et skud gror frem af hans rod«).

Under midtfeltet en udskåren fremstilling af Marias død.

Kirkens krucifikser, altertavlen og øvrige inventarium er også med til at gøre Sct. Mariæ kirke i Sæby til en kulturhistorisk perle, som man skal give sig tid til at beundre.

OGN.

Gravøl - krigen i Solbjerg

I Solbjerg ved Slagelse udkæmpedes i 1795 en dramatisk sognekrig, som vakte stor opsigt i samtiden, og som viser, hvad danske bønder i årene lige efter stavnsbåndets løsning kunne finde på at foretage sig ved en begravelse. Om denne fantastiske sognekrig fortælles her.

Den 74-årige Jens Jensen, der i 35 år havde boet på Postriderkroen i Ottestrup sogn, brød i sommeren 1793 op derfra for sammen med sin hustru at bosætte sig på Hammelrupgården i Solbjerg sogn, som de kort tid i forvejen havde købt til deres søn, Ole Jensen. Pastor Vasmer, der den gang var sognepræst i Sorterup-Ottestrup pastorat, medgav dem ved afrejsen fra Ottestrup følgende vidnesbyrd, der er dateret den 27. juli 1793: »Dette ægtepar, som i nogle og tredive år har boet i Ottestrup sogn, bar intet begået der, der andet sted kan udelukke dem fra kirkens gode. 3. Søndag i faste dette år var de begge gæster ved Herrens bord«.

Kun i halvandet år skulle det forundes den aldrende Jens Jensen at bo sammen med sønnen i den nyerhvervede selvejergård. Ved midten af januar 1795 døde han, 76 år gammel. Da jordefærdsdagen, den 19. januar, oprandt, ankom efter datidens skik en del folk, som var rede til at bære kisten den over to km lange vej til sognekirken i Solbjerg by, hvor sognepræsten til Ørslev-Solbjerg pastorat, pastor Christian Vest Hertel, skulle foretage jordpåkastelsen. Den afdødes søn, selvejergårdmand Ole Jensen, må formentlig den korte tid, han havde været ejer af gården, være kommet i nært forhold til den nærliggende Årslev bys beboere. I hvert fald anmodede han disse om at bære kisten til Solbjerg og indbød dem til efter hjemkomsten til Hammelrup at drikke »Erøl« for hans afdøde fader.

Ligfølget, som nu begyndte vandringsen mod Solbjerg, talte ialt 45 personer. Det skulle imidlertid snart vise sig, at denne ligfærd skulle blive såre vanskelig. Efter at der i forvejen var faldet en del sne, blev det nu stærkt snefog, så det blev et hårdt slid at nå frem til den fjerntliggende sognekirke. Men hvad være var; De Solbjergbønder, der følte sig forurettede, fordi Ole Jensen havde antaget Årsleverne som ligbærere, havde besluttet at drage ligskaren i møde for at fratage dem kisten. De mente, at de så kunne tiltvinge sig adkomst til de drikkevarer, der efter jordefærden ventedes at ville blive udskænket i Ole Jensens hjem.

Pastor Hertel kendte intet til Solbjerg-mændenes hævnlystne planer, førend gårdmand Morten Pedersen fra Solbjerg på selve begravelsesdagen indfandt sig i Ørslev præstegård, hvor han bad om at måtte få en samtale med præsten, der var ved at klæde sig om til Solbjerg-turen. Morten Pedersen gav meddelelse om, at Solbjergmændene agtede at fratage Årsleverne kisten, så snart ligfølget nåede ud på den vej, der gik mellem Solbjerg bymarker. »Hvem har sat jer den galskab i hovedet?« spurgte præsten. »Mener I, at årsleverne uden modstand vil finde sig i den handling?«

Morten Pedersen svarede her til, at der efter hans mening ikke kunne være noget forkasteligt i Solbjergmændens forhavende. Han mindede præsten om, at de Solbjergmænd ved en tidligere begravelse et halvt hundrede år i forvejen også havde taget et lig fra årsleverne.

»Og hvis dette lig i dag hayde været et fattigt lig,« fortsatte Morten Pedersen, »så havde vi nok fået lov til at beholde det og bære det.« Han sluttede med at udtale sin forvisning om, at det ikke var det fremmede sogns beboere, men solbjergerne der var berettigede til at bære liget i dag. Præsten foreslog nu Morten Pedersen, at han og de øvrige Solbjergbønder skulle søge at få en mindelig ordning med Hammelrupmanden, der da sikkert ville give dem så meget øl og brændevin, at de kunne drikke hans skål.

Pastor Hertel skulle imidlertid snart erfare, at Morten Pedersen intet hensyn tog til hans så velmente foraningstale. Så snart han havde sagt farvel til præsten, henvendte han sig til tre pundtærskere fra Solbjerg, Christen Sørensen, Lars Olsen og Christen Larsen, som den nævnte dag stod og svang hver sin plejl på logulvene i Ørslev prætegård, hyortil der den gang hørte vidtstrakte jordarealer. På Morten Pedersens opfordring forlod de tre pundtærskere straks præstegården uden at meddele noget som helst derom til præsten eller madammen. Efter ankomsten til Solbjerg sluttede de fire mænd sig straks til den flok, der med sognefoged Niels Hansen i spidsen gjorde sig rede til at gå årsleverne i møde for med magt at fratage dem ligkisten.

En halv times tid efter samtalen med Morten Pedersen kørte præsten sammen med degnen i kane til Solbjerg, hvor der stod en skare ophidsede bønder, der vendte det døve øre til, da præsten bad dem opgive deres forehavende og formanede dem til at opføre sig som kristne og fornuftige mennesker. Det synes at fremgå af en redegørelse for dagens begivenheder, som pastor Hertel hen på foråret offentliggjorde i månedsskriftet »Iris«, at Solbjerggårdens ejer, hr. landinspektør Bidstrup, har været ophavsmanden til planerne om det krigeriske fremstød mod ligbærerne, der nu, efter at hr. Bidstrup havde spærret vejen om ad Solbjerggården, måtte drage forbi Blæsingebakker, hvorfra de så nærmede sig de Solbjerg bymarker. Da Solbjergmændene nåede frem til ligfølget, krævede de kisten udleveret. Men årsleverne, der i god tid havde erfaret, hvad der var i gære, havde medtaget stokke og slagler, der nu blev taget i brug, så solbjergerne, der var ubevæbnede, skyndsomt måtte tage flugten. Hjemme i gårdene forsynede de sig i hast med vognkæppe og stænger samtidig med, at de sendte bud til Ørslev og Gierslev efter hjælpetropper. Snart var de så mandstærke og så vel bevæbnede, at de turde tage kampen op med ligbærerne, der imidlertid var nået helt frem til Solbjerg kirkegårdsport. Skoleholderen i Solbjerg, studiosus Axel Kuhl, hørte her en Solbjergmand sige, at årsleverne skulle slås ihjel. Den for omtalte Morten Pedersen og flere gav sig nu til at råbe op om, at den gamle mand, som nu skulle jordes, var en slave, og at han havde hængt sig selv, hvorfor man ikke ville finde sig i, at han blev gravlagt på den kirkegård, hvor deres afdøde slægtninge havde deres grave. Sognefoged Niels Hansen var en af de værste urostiftere. Han slog bene fra en af ligbærerne og kradsede andre af følget i håret. To af Solbjergmændene søgte at spærre kirkeporten, medens to andre tog fat i selve kisten for at hindre, at den blev båret ind til graven. Ved præstens myndige optræden lykkedes det imidlertid at skaffe ligbærerne

adgang til kirkegården, hvor jordpåkastelsen så straks efter kunne foregå i ro. Men umiddelbart derefter tog larmen til på ny, uden at det var præsten muligt at hindre det. Han gik derefter ind i kirken og op til alteret, hvorfra han »hørte en forvirret tummel« ude fra kirkegården.

Tre dage efter jordefærden skrev Solbjerggårdens ejer landinspektør Bidstrup, på Solbjergbøndernes og egne vegne en ansøgning til myndighederne. Han anmoder her om, at man nu idømme Hammeldrupmanden, Ole Jensen, forskellige bøder for hans usædvanlige fremgangsmåde, der ifølge ansøgningen var »stridende mod den ældgamle og af sognemændene vedtagne sædvane, at sognefolket alene er berettiget til ligbæringen såvel hos den rige, der kan betale, som hos den fattige, der bortbæres uden betaling.«

Traditionen siger, at selvejergårdmand Ole Jensen efter jordefærden gav de utilfredse Solbjergbønder tilsagn om et lidet »Ærøl«, hvorefter disse indstillede deres forfølgelse. Men dette kan ikke være rigtigt. Det fremgår nemlig af pastor Hertels fortsatte meddelelse i »Iris«, at der ved en rettergang på Løve herredsting i det følgende forår blev afhørt en mængde mennesker, der vidnede for og imod de Solbjergbønder, der hin snevejrdsdag i januar havde taget sig selv til rette ved og på Solbjerg kirkegård.

Hvilket udfald den nævnte rettergang fik, giver pastor Hertel ingen oplysninger om, men forfatteren Zakarias Nielsen oplyser i en af sine bøger, at karlene fra Årslev i en årrække fik indbydelse til at være med til alle »Ærøl« i deres sogn, fordi de havde vist et sådant mandemod, da gravølkrigen blev udkæmpet ved og i Solbjerg by.

Den nævnte hæder blev vist dem til langt ind i sidste halvdel af det nittende århundrede, da man holdt op med at udstede indbydelser til »Ærøl« ved begravelser såvel i Årslev som andre steder i vort land.

Fra: Salomon Nielsen: Folk på mark og fjeld.

Sorø Amtstidende, 20. Januar 1945.

Dansk radio 20. Februar 1944.

NYT FRA KREDSENE

VEJLE AMTSKREDS

Den 22. oktober afholdtes bestyrelsesmøde hos Ulla og Svend Hansen, Skærbæk. Ny næstformand blev Niels Christian Jørgensen, Hedensted.

Kredsens vinter- og sommermøder er nu tilrettelagt.

Onsdag, den 27. januar 1999 kl. 19.30 er der fællesmøde med Seniorklubben for Vejle-Fredericia i Historisk værksteds festsal, Vingstedvej 58, Vingsted. Foredrag af lektor Nørgaard Frandsen, Odense Universitet. Emne: Fra landboliv til bykultur.

Mandag, den 1. marts 1999 kl. 19.30 møde i Vingstedcenterets auditorium. 2. viceformand i De danske Landboforeninger Hans Bang Hansen, Horsens orienterer om landbrugets situation i nutid og fremtid. Efter kaffepausen vil Slægtsgårdsforeningens ejendomsrådgiver Anders Frederiksen, Hobro orientere om nye lovregler omkring skat og generationsskifte.

Onsdag, den 9. juni 1999 afholdes sommeraftnemøde. Kl. 18.30 mødes vi hos gårdejer Jens Jakob Jakobsen, Ballebogård, Ballebovej 2, 8732 Hovedgård. Ballebogård er på 100 ha, der er 112 køer og 150 ungdyr samt stutteri. Kl. 20.00 samles vi på Elbæk Efterskole, hvor eleverne giver gymnastikopvisning på plænen og forstander Holger Hansen fortæller om skolen og viser rundt.

MIDTJYSK KREDS

Kredsen indbød den 20. november til besøg på Dalsgård Antik ved Højslev.

Dalsgård er en gammel gård, beliggende i det natur-skønne landskab ved Skive Fjord.

Anna Margrethe og Erik Tovgaard købte Dalsgård i 1986, som gård nr. 2. Anna Margrethe Tovgaard indrettede antikvitetsforretning i stuehuset. Siden er forretningen udvidet til gårdens fire længer, bl.a. findes der café. Lige nu er der desuden en stor juleudstilling.

Gårdens historie er meget interessant, og den blev fortalt af Bodil Hansen, der har skrevet en stor artikel om Dalsgård i dette års udgave af Skivebogen.

Velkommen til nye medlemmer:

Gårdejer
Svend Nyborg
»Pilegaard«
Øster Hovenvej 31
9440 Aabybro

Baron, hofjægermester
Vincens Lerche og
Helle Lerche
»Gaardbogaard«
Gårdbovej 300
9982 Aalbæk

Lone Andreasen
Sct. Thøgersvej 8
9480 Løkken

Gårdejer
Søren Brandt
Åbovej 16, Åbo
8260 Viby J

Bent Fritz Nielsen
Balle Bygade 38
8600 Silkeborg

John Foss
Holmbladsgade 10, 4. tv.
2300 København S

Gårdejere
Anna Margrethe og
Erik Tovgaard
»Dalsgaard«
Stårupvej 29
Dummerby
7840 Højslev

Annette Jordan
H.C. Andersvej 5
7330 Brande

Glæden ved at synge

Julens sange og salmer skal synges på de melodier, der hører julen til. Når vi hører melodien, erkender vi stemningen. Men mange af vore traditionsrige salmemelodier er langt yngre end teksten.

Grundvig skrev julesalmen »Kimer i klokker« på den melodi, som vi i dag bruger til "Lover den Herre, den mægtige konge".

For mange år siden sad jeg på Sydfyn, og oplevede der en helt anden melodi til »Velkommen igen Guds engle små« end den sædvanlige. På den egn, var den for mig ukendt melodi, den sædvanlige, for komponisten Oluf Ring, havde boet der, og derfor var det naturligt at bruge hans - iøvrigt meget smukke - melodi. Med andre ord. Vores kærlighed til salmemelodierne er af vane.

Kingo, Brorson, Grundtvig og alle de andre gamle salmedigtere skrev deres tekster på tidens kendte melodier. Lyt til »Nu falmer skoven trindt om land«. Den ene af de kendte melodier er i 3/4 takt. Den takt danser man engelsk vals til!

»Ring nu op i Jesu navn« er tydeligvis en ældre dansemelodi, som Kingo kendte.

I kirkernes orgelfri periode, var det betydningsfuldt, at melodierne var velkendte. Nu har enhver kirke et orgel og en organist. De fleste organister har mindst to kirker og suppleret med et børnekor har de skabt sig en livsstilling. Det har aldrig været

meningen, at gudstjenesten skulle være en kirkekoncert, men en anden melodi kan fremhæve oversete kvaliteter i den kendte tekst, så derfor kan man have glæde af et åbent sind, når der skal synges.

Det er meget vigtigt, at melodien underbygger teksten, men en anden melodi kan fremhæve oversete kvaliteter i den kendte tekst, så derfor kan man have glæde af et åbent sind, når der skal synges.

For den rene er alting rent, og med dette udgangspunkt, kan man overveje følgende melodiforslag:

»I østen stiger solen op« kan med lethed synges på »Den glade vandrer« eller »Jeg kommer li´ fra Svendborg a´.«

»Til Himlene rækker din miskundhed Gud« taber ikke i indhold på »Elefantens vuggevis«.«

Synges »Den store Mester kommer« på »En svensk konstabel fra Sverig« får den mere appel.

»Op dog Sion, ser du ej« gør sig godt på samme melodi, som bruges til »Jyden, han er stærk og sej.«

Og endelig kan Nebelongs melodi til Brorsons pragtfulde salme til Allehelgensdag »Den store, hvide folk vi se« med lethed erstattes af den melodi, der danses sekstur efter.

Med disse betragtninger over glæden ved at synge, ønskes »Slægtsgårdens« læsere glædelig jul og godt nytår.

Ole G. Nielsen.